

Purpose. The aim of our article is to investigate how the Nobel lecture reveals the personality of the laureate and to establish whether the official justification of the award determines the topic of the lecture.

Methods. A method of linguistic description and observation, a descriptive method, and a contextual-interpretation method are used in the research.

Results. The outcomes of our study indicate that there is a close relationship between the content constituent of the Nobel lecture and the outlook of the laureate, and the lecture itself can be regarded as a brief but extremely powerful expression of his/her human and professional qualities. The analyzed texts indicate that the choice of the topic for the lecture is significantly influenced by the official justification of the award. The Nobel lecture gives an opportunity not only to perceive the literary style of the author but also to better understand his/her social, moral, political, religious, and aesthetic values.

Discussion. Further research can be focused on the comparison of the academic lecture and the Nobel lecture in terms of the compositional structure and employed linguistic means.

Keywords: public speaking, the Nobel lecture, the content component, problem and thematic features, laureate's worldview.

УДК 81'38-057.4

Алла Романченко

СИНТАКСИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧЕНОГО-ЛІНГВІСТА

Статтю присвячено синтаксичній репрезентації мовної особистості в лінгвістичному дискурсі. Об'єктом дослідження стали окличні та інтонаційно незакінчені речення. Їх розглянуто як синтаксичні засоби вираження експресивності в різножанрових працях українських учених – О. І. Бондаря, П. Ю. Гриценка, С. Я. Єрмоленко, Ю. О. Карпенка. Акцентовано увагу на типах, семантиці аналізованих висловлювань та їхньому прагматичному потенціалі.

Ключові слова: окличне речення, незакінчене речення, експресивність, емоції, лінгвістичний дискурс, мовна особистість, учений-лінгвіст.

Постановка проблеми. Науковий дискурс характеризується певним ступенем експресивності та емоційності, на що вказують слов'янські дослідники (Н. Д. Арутюнова, М. М. Кожина, Н. Ф. Непійвода, С. В. Радецька, Н. М. Разінкіна, Н. М. Пільгуй та ін.). Його експресивність зумовлена комунікативними потребами автора.

Мовна особистість репрезентує себе в комунікативному просторі на вербально-семантичному, лінгвокогнітивному та мотиваційно-прагматичному рівнях. На відміну від інших дискурсів, де експресивність вербалізується на різних мовних рівнях, у досліджуваному дискурсі активними виразниками

експресивізації є синтаксичні засоби. Мотиваційно-прагматичний рівень реалізується завдяки використанню засобів стилістичного синтаксису, що спроможні втілити прагматичні настанови адресанта. До таких уналежнюємо емоційно-оцінні висловлювання, які яскраво представлено окличними та інтонаційно незакінченими реченнями.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Мовну особистість репрезентовано в науковому дискурсі за допомогою різних типів речень за метою висловлювання й модальністю, що відрізняються змістом та оформленням. Важливе місце серед них посідають ті, що мають специфічне пунктуаційне маркування: знак оклику й три крапки. Окличні речення трактують як самостійний тип конструкцій (В. О. Богородицький, Л. А. Булаховський, Д. М. Овсянико-Куликовський), як варіант основних функційних типів речень (І. Р. Вихованець, Є. М. Галкіна-Федорук, А. П. Загнітко, М. У. Каранська, Н. А. Ковальська, Б. М. Кулик, О. І. Леута, В. Д. Шинкарук) або як окрему групу в складі інших комунікативних типів (Г. В. Навчук, Т. О. Кільдибекова, П. М. Панічева, І. П. Распопов). Інтонаційно незакінчені речення, як правило, вивчають у межах неповних речень (М. У. Каранська) чи як своєрідні побудови (П. С. Дудик), мотивуючи це тим, що вони являють собою уламки речень. Окличні та інтонаційно незакінчені реченнєві структури слідом за М. У. Каранською кваліфікуємо як емоційно-оцінні конструкції з огляду на те, що в їхньому змісті головним є повідомлення наснажених душевних переживань адресанта.

Функціонування окличних висловлень інтенсивно досліджують на матеріалі художнього й публіцистичного дискурсів, зрідка фактичною базою дослідження стає науковий дискурс. Дослідники схиляються до думки, що такі висловлення є більш типовими для науково-популярних жанрів. Утім, учені-лінгвісти доволі часто вдаються до вираження емоцій та експресії за допомогою реченнєвих структур з емоційно-оцінним значенням.

Мета наукової розвідки – репрезентувати мовну особистість ученого-лінгвіста через аналіз функціонування синтаксичних одиниць на прикладі окличних та інтонаційно незакінчених речень, висвітлити прагматичний потенціал таких структур у лінгвістичному дискурсі. Джерельною базою дослідження слугували наукові праці різних жанрів (статті, рецензії, огляди, монографії) видатних українських мовознавців – О. І. Бондаря, П. Ю. Гриценка, С. Я. Єрмоленко, Ю. О. Карпенка, які мають велику наукову спадщину й значний науковий доробок, є представниками Київської та Одеської лінгвістичних шкіл. Фактична база дослідження становить майже 100 конструкцій.

Методи дослідження. Під час дослідження використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження: описовий – у процесі наукової кваліфікації

зафіксованих синтаксем, контекстуально-інтерпретаційний – для реконструкції семантики синтаксичних засобів, лінгвостилістичний аналіз – для опису мовних особливостей лінгвістичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед зафіксованих окличних висловлень розрізняємо **власне окличні** та **біфункціональні окличні** (невласне окличні) речення. Власне окличні речення виражають емоційне ставлення адресанта до описуваного. Вони мають специфічну структуру, до складу якої входять вигуки, частки, займенникові слова (займенникові прикметники, прислівники та числівники).

Відповідно до закладеного в змісті окличного речення ставлення адресанта до повідомлюваного виокремлюють модусні категорії оцінного ставлення зі значенням схвалення / несхвалення, емоційного ставлення та емоційного стану [Shynkaruk : 33]. Власне окличні речення реалізують модусні категорії емоційного ставлення, зокрема в зібраному матеріалі переважає почуття захоплення вдалими поетичними заголовками, сюжетами, образами, можливостями української мови тощо, напр.: *А скільки фразеологізмів, усталених висловів засвоїла українська літературна мова з фольклорної криниці!* (С. Єрмоленко); *Як точно віднайдені поетесою онімічні паралелі!* (Ю. Карпенко).

Зазвичай окличному висловленню передує думка, яка, здається, унеможливорює вираження захоплення, фактично це те, що слугує певним обмеженням, те, наперекір чому така емоція виявляється, оскільки вчений глибоко розуміє досліджуване. Наведемо приклади: *Колись давно Микола Бажан розповів мені, як важко йому даються заголовки, як багато над ними доводиться думати. Зате які ж вони хороші у Бажана!* (Ю. Карпенко); *Здається, виміряти її (національно-мовну свідомість – А. Р.) нічим не можна і зважити на вагу теж не можна. Але яка це матеріальна сила!* (С. Єрмоленко).

У науковому дискурсі вчених трапляються синтаксичні конструкції, у яких наявне «нагромадження» позитивних емоцій, що слугує додатковим наснаженням висловленої думки. Наприклад: *Яка чарівна мінливість слова, гра мовної форми постане перед нами: як розкриється несподіваний внутрішній зміст словесного образу, як у характерних формулах-лейтмотивах виявиться значення пісенної символіки!* (С. Єрмоленко); *Прості, невибагливі сюжети, повторювана, одноманітна мелодія, а який світ вражень, яке джерело емоцій відкриваються в пісенному дитячому фольклорі!* (С. Єрмоленко); *Усього вісім віршових рядків, а скільки в них пристрасті, яка буря почуттів, який інтонаційний вихор народжується уже в перших рядках!* (С. Єрмоленко). С. Я. Єрмоленко часто вдається до такого стилістичного прийому. Негативні емоції, як правило, не репрезентовано окличними реченнями. Їх нелегко інтерпретувати, бо вони являють собою цілу гаму семантичних нюансів, напр.:

Куди вже там тягаться щодо ефективності впливу шкільному виховному процесові! (О. Бондар). У семантиці висловлення наявний осуд та іронія вченого.

У реченні *Коли був апостол Варфоломій, а коли католики різали в Парижі гугенотів!* (Ю. Карпенко) йдеться про відсутність зв'язку між Варфоломієм і Варфоломіївським побоїщем, про парадоксальність євангельського імені, використаного Ліною Костенко в романі «Берестечко», але яке є сильним аргументом, на думку Ю. О. Карпенка, і тому доречним для показу вини без вини. Одночасно вербалізовано здивування й незгоду вченого. Основною для власне окличних речень є функція передавання емоцій, тобто емоційне значення домінує, є таким, заради якого речення існує [Navchuk : 37].

Серед біфункціональних окличних речень у лінгвістичному дискурсі зафіксовано оклично-розповідні, питально-окличні, спонукально-окличні та бажально-окличні. Оклично-розповідні речення виражають емоційно-піднесене ставлення до викладеного, що накладається на основну семантику висловлення, напр.: *... таким розмаїттям свідчень про /є/, поданих з фонетичною точністю й водночас просторовою визначеністю, досі не міг оперувати жоден славіст!* (П. Гриценко); *В мові – наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання!* (С. Єрмоленко); *Та це ж не лише поважний роман, а й висока, неймовірно висока поезія!* (Ю. Карпенко). Тут наявна констатація, підсилена позитивно-емоційним ставленням адресанта.

Крім позитивно-емоційного ставлення, в оклично-розповідних реченнях може виражатися негативно-емоційне ставлення до певних фактів, явищ, процесів тощо. Напр.: *Усі слова взяті з української літературної мови і продубльовані практично в тому ж варіанті. І це 80-90 % словника!* (О. Бондар). Негативну оцінку (здивування, осуд) подано О. І. Бондарем у примітці про «Словар русинського язика» в шести томах Ю. Чорі. Учений критикує цю працю, вважаючи її неповноцінною й називаючи просто матеріалами до діалектного словника з огляду на те, що в ньому відбито лише діалектне мовлення. На підтвердження своєї думки про конфлікт між науковою та народною етимологією Ю. О. Карпенко пише: *А як гримить тепер по всій Україні: берегиня, Берегиня, БЕРЕГИНЯ!* (Ю. Карпенко), виражаючи здивування з певним відтінком іронії. Таке ставлення мовознавця пов'язане з тим, що у своїх етимологічних студіях він наполягав, що «берегиня нічого не оберігає, а є русалкою, утопленицею, яка сидить собі на березі й гріється в місячному сяйві» [Karpenko : 7]. Здивування з елементом обурення наявне в реченні *А ми ж не говоримо, що голосні [y] та [ʏ] є різними фонемами!* (Ю. Карпенко), де автор обстоює погляд про и та і як одну фонему.

Окличні речення можуть виступати частиною питально-відповідної конструкції, що створює ефект діалогу між адресантом та адресатом, напр.:

Чому не можна поміняти місцями вжиті в цих поезіях прізвиська? Цілком можна! (Ю. Карпенко); А чому не міг би просити цього Вернидуб? Міг би! (Ю. Карпенко); Але згадаймо, які помилки в написанні голосних найчисленніші? Поплутання ненаголошених и та е! (Ю. Карпенко).

*У реченні Однак, виявляється, як непросто інколи зробити рішучий крок для ствердження очевидного! (О. Бондар) реалізується модусна категорія емоційного стану, до чого автори наукових тестів вдаються нечасто. Найвищий ступінь експресивності досягається завдяки вживанню часток, що представлено поодинокими прикладами в досліджуваному матеріалі: *Минуло два роки – і проблема фахової літератури вже не стоїть так гостро. Ні, вона ще ой як не розв'язана!* (Ю. Карпенко).*

*За необхідності вираження категоричності думки, аргументування своїх поглядів учений може використовувати кілька окличних речень, що має більшу ілокутивну силу і відповідно більший перлокутивний ефект, напр.: *Але ж інший – инший, ірій – ирій тощо – то не різні слова, а одне слово! Смыслорозрізнявальної функції і та и тут не виконують!* (Ю. Карпенко). Емоційно навантаженим є уривок статті Ю. О. Карпенка, у якому поєднано кілька стилістичних прийомів (парантеза та два окличних речення), які доповнюють один одного, є важливими сигналами для адресата: *Не було колеса, а потім люди його придумали (в доколумбівській Америці до колеса так і не дійшли), не було космічних кораблів, а тепер літають. Прогрес! Чи не найразючішим фактом є прихід видатних вчених, фізиків, Нобелівських лауреатів до Бога. Думка, обмірковування Всесвіту дало те, чого не змогла досягти інквізиція. Ось де перемога прогресу!* (Ю. Карпенко).*

Питально-окличні речення містять запитання з відповідним емоційно-експресивним забарвленням. Зауважують, що до окличних належать усі риторичні питання [Karans'ka : 33]. Справді, відповідь у цьому випадку є очевидною. Спеціальним пунктуаційним маркером названих речень є поєднання знака питання і знака оклику. Напр.: *А як же можна вивчити її інакше, якщо на неї відводиться сміхотворно мала кількість годин і немає спеціально підготовленої програми для міжнародників?! (С. Єрмоленко); ... хіба для того, щоб організувати навчальний курс українською мовою із якоїсь дисципліни у вищому навчальному закладі, треба аж десять років?! (С. Єрмоленко); ... хай уже в казино, ресторанах, нічних клубах із заморськими назвами буде яка завгодно мова, але аптека, звичайний продуктовий чи промтоварний магазин, до якого заходять численні відвідувачі і де відбувається неவிбагливе, стереотипне спілкування, – чи повинні ці заклади мати ознаки державної мови в столиці України?! (С. Єрмоленко); Хіба не актуальний для нашого часу мотив: шукання себе, свого місця у світі, щоб думали українці про те, як зберігати «імення, мову, віру, вид», і знали «церкву*

щоб одну»?! (С. Єрмоленко). Питально-окличні речення, які не зафіксовано в жодного іншого вченого, науковий доробок якого вивчаємо, на нашу думку, є відмінною ознакою стилю С. Я. Єрмоленко, яскраво втіленою в монографії «Мова і українознавчий світогляд» (2007 р). Їм притаманний високий ступінь категоричності, експресивності й патріотизму. Ми пересвідчилися, що патріотизм, любов до своєї країни, мови, слова є наскрізною ідеєю монографії дослідниці, утім, як і інших її праць. Захопленням українською мовою й шаную до неї наснажено такі питально-окличні речення: *Чи не тому українці мають велику бібліотеку з творів, присвячених рідній мові?! (С. Єрмоленко); Здається, як слово могло бути гартованою зброєю для цієї слабої тілом жінки?! (С. Єрмоленко).* Дещо вирізняється з-поміж інших речення *А чи можна помітити такий самий рух ... інших слів, наприклад, назв емоцій, почуттів, сприймання?! Оскільки відповідь на питання може бути неоднозначною, то авторка подає аргументацію: Очевидно, для фіксації таких змін треба вибрати інші часові параметри, більші відтинки часу в житті мови (С. Єрмоленко).* Нетиповою для лінгвістичного дискурсу є питально-оклична конструкція з окличною парантезою, яка виражає емоції автора й спонукає читача замислитись: ... *«Чому це так – царя вже давно немає (а він же забороняв українську мову!), а українською мовою люди не говорять?! (С. Єрмоленко).*

Оклично-розповідні й питально-окличні конструкції стимулюють увагу адресата, підсилюють категоричність експресивного твердження, що виникло на підставі попередніх висловлень адресанта [Koval's'ka : 284]. Окличні висловлення, як стверджують дослідники, характерні для певних кризових ситуацій [Tryshkina-Audia]. Із цим можна погодитися, якщо такими кризовими ситуаціями для вченого вважати несприйняття певного стану речей щодо кваліфікації фактів, нерозуміння, незгоду з висловленими думками його опонентів тощо.

Спонукально-окличні та бажально-окличні речення – найменш поширені структурно-прагматичні типи в комунікативному просторі лінгвістичного дискурсу. Вони виражають емоційно забарвлене спонукання й бажання. У них вербалізовано інші емоції: вольові, сердечні, оцінні [Karans'ka : 33]. У реченнях *Тож не забуваймо про скрипку, яким би складним і цікавим не був сам по собі футляр! Автор пропонованого посібника намагався не забувати (Ю. Карпенко); ... погодьтеся, дивно для радіослухачів України слухати інтерв'ю з ним (Прем'єр-міністром – А. Р.) російською мовою! (С. Єрмоленко)* реалізовано спонукання адресата прийняти аргументи адресанта. Бажально-окличні речення трапляються в лінгвістичному дискурсі в окремих жанрах (рецензії, статті до ювілею вчених). Пор. у статті П. Ю. Гриценка на пошану таланту В. Кононенка: *Віталій Іванович зустрічає ювілей у повному розквіті своїх сил і можливостей: Зелений ряст під ноги! (П. Гриценко).*

Біфункціональні окличні речення є аналогами розповідних, питальних, спонукальних та бажальних речень. Головним пунктуаційним маркером окличності є знак оклику. Автори вдаються до експресивної пунктуації з метою актуалізації позитивної або негативної думки-оцінки [Isaeva : 46]. Крім цього, у таких реченнях наявні й інші маркери – фонетичні, морфологічні, лексико-граматичні, що разом виражають суб'єктивну оцінку, індивідуальне емоційне судження як експліцитне позначення іронії, обурення, докору, поваги, захоплення, здивування, пристрасті і є засобами впливу на адресата. Зауважимо, що діапазон емоцій у лінгвістичному дискурсі набагато вужчий порівняно з розмовним мовленням. Комунікативним наміром адресанта є вираження психологічного стану, емоційна оцінка певних фактів, вплив на адресата з очікуванням його відповідної реакції [Grіbova : 7]. На нашу думку, особливо актуальним у цьому контексті є посилений вплив на емоційну сферу адресата. Як зауважує В. Д. Шинкарук, емоційно-експресивне значення нашаровується в таких висловленнях на основне значення (повідомлення, запитання, спонукання, побажання), завдяки чому окличні речення здатні відтворювати діаметрально протилежні почуття та емоції, що дозволяє реалізувати велику гаму градаційно залежних видів емоцій і почуттів по висхідній чи спадній лінії: побоювання – страх – жах; сум – туга – безнадія – відчай; сумнів – вагання – незадоволення – закид – осуд – обурення – гнів [Shynkaruk : 35].

Відзначаємо досить високу частотність у науковому доробку вчених експресивних парантез, серед яких поширеними є парантези-екземпліфікації, за допомогою яких можна дати пояснення, зробити уточнення, напр.: *Чим викликane часте використання лексем вуйко, легінь замість літературних чоловік, парубок (адже одного-двох уживань було б достатньо для стилізації оповіді!)?* (П. Гриценко). Оформлені вони як емоційно нейтральне просте речення або як частина складнопідрядного речення, якому автор надає напруженої експресивної тональності: *Але не слід забувати, що обидва напрямки вивчають оніми художнього тексту (адже фольклор – це теж художній текст!), а тому мають передусім встановити їх роль у цьому тексті* (Ю. Карпенко); *Користуючись уже існуючими напрямками гумористичної обробки онімів – фонетичним, морфологічним, словотвірним та лексико-семантичним (бо інші напрямки, здається, просто неможливі!), письменник витворив і застосував на цій ниві багато нових, оригінальних форм використання онімів* (Ю. Карпенко). Парантеза-екземпліфікація може бути особливо емоційно та експресивно насаженою, напр.: *Берете ви до рук якийсь товар (а скільки і з яких тільки країн обертається їх на наших ринках-базарах!) – і читаєте, як правило, кількома мовами написану інструкцію чи просто рекламу* (С. Єрмоленко); *Мова хоче жити й тому бореться сама за*

себе (на начальство не дуже покладешся!), випромінюючи на всіх своїх рівнях енергетику бадьорості, веселості, гумору в усіх проявах цієї животворної настроєності – від фольклору (прислів'я, коломийка, анекдот) до авторських жартів, шаржів, епіграм тощо (Ю. Карпенко). Використання експресивних парантез сприяє привертанню уваги адресата до окремих моментів сказаного, спонукає погодитися з автором.

Нетиповою синтаксичною ознакою лінгвістичного дискурсу є незакінчені речення. Їхня незавершеність тільки інтонаційна, за змістом вони є повноцінними, за будовою – односкладними або двоскладними. Джерелом своєрідності вказаних реченневих структур є емоційний стан і міркування адресанта. У науковому дискурсі незакінчені речення мають неабияке стилістичне навантаження, виступаючи засобом емоційного самовираження автора, засобом апосіопези. Зафіксовані речення вказують на недосказаність думки, напр.: ... хочеш щось потрібне для навчання видавати, то видавай, але якихось періодичних, серійних видань ні-ні... (Ю. Карпенко); *Говорити про «контамінацію питомого й запозиченого слова» ... абсолютно недоречно. Хіба в дусі «арктобалтських» ідей В. Поляка...* (Ю. Карпенко), маркують роздуми вченого, напр.: ... хочу порівняти ці художні оніми з дорогоцінним кольє на шийці красуні. Кольє її дуже прикрашає, але ж вона залишиться красунею і знявши кольє чи заступивши його іншим... (Ю. Карпенко); *Читач, приміром, звик, як про це говорить Т. Крупеньова, до Карася і Одарки, а тут тобі Руфін і Прісілла...* (Ю. Карпенко); *Напруга слова і музики, їхня органічна єдність заповнюють слухачів. А для цього спочатку мало бути слово...* (С. Єрмоленко). Певна недосказаність, до кінця не висловлена думка, зумовлена умовчуванням очевидних фактів, уможлиблює самостійні пошуки, розмірковування адресата, осмислення написаного адресантом.

Частина незакінчених речень виражає ясну, зрозумілу думку, яку не потрібно завершувати, напр.: *Але вони (словники – А. Р.) всі разом не охоплюють і 10 % усіх лексичних багатств українських говорів, а говори поволі зникають...* (О. Бондар), акцентує на невичерпності змісту, напр.: *Затисували улюблені народні пісні Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка...* (С. Єрмоленко), передає емоційний стан дослідника, напр.: *Так і залишаться тоді його (дисертанта – А. Р.) відкриття без включення в загальний рух науки. А шкода...* (Ю. Карпенко); *Людина стає просто суб'єктом чи об'єктом, вірніше кажучи, живим роботом. А це страшно...* (С. Єрмоленко). В оповіданні В. В. Набокова «Пам'яті Л. І. Шигаєва» (1934 р.), побудованому як вигаданий некролог другу – інтелігенту-емігранту, йдеться про три крапки як про сліди слів, що пішли навшпильки, із чим певною мірою можна погодитися щодо окремих незакінчених речень. Зрідка трапляється нагромадження незакінчених конструкцій, що підсилює психологічний стан адресанта, напр.: ...

з'явилося багато посібників, початкових курсів української мови, щоб дати українцям змогу пізнати свою літературну мову, побачити її масовими тиражами книжок, часописів... І знову обірваний шлях... (С. Єрмоленко). Зрідка функціонують конструкції з трьома крапками в середині речення, що маркує позитивні емоції вченого, його захоплення, шану, напр.: *Звичайно, за цією відданістю науці стоїть велика ерудиція, невпинні пошуки фактичного матеріалу, а ще ... непідробний патріотизм вченого-гуманітарія* (П. Гриценко). Порівняно з окличними конструкціями інтонаційно незакінчені чи перервані речення в науковому дискурсі є непоширеними, що видно із зафіксованих прикладів.

Висновки та перспективи. Основними складниками категорії окличності є емотивність, оцінність, експресивність, а додатковими – апелятивність, спонукальність, оптативність. Кожен семантичний елемент може бути реалізований певною мірою у висловленні залежно від інтенції адресанта. Зафіксований фактичний матеріал у різних за жанром текстах наукового характеру дозволяє стверджувати, що реальна сфера функціонування окличних реченнєвих структур ширша, ніж використання їх у художньому, публіцистичному та усному дискурсах. Їхня ілокутивна сила пов'язана з можливим природуванням семантики висловлення. В окличних висловленнях домінує суб'єктивний складник мовної особистості, її емоційно-оцінна інтерпретація фактів, явищ, думок, що вказує на об'єктивне розуміння істини. У лінгвістичному дискурсі розглянуті конструкції скеровано на додаткове емоційне аргументування поглядів вченого. У результаті оцінювання чогось у нього виникають певні емоції, за допомогою яких він експлікує власне ставлення до дійсності. Маркери окличності, репрезентовані різними мовними рівнями, слугують додатковим засобом переконання, аргументування, досягнення прагматичного ефекту. Незакінчені реченнєві структури в дискурсі мовної особистості вченого-лінгвіста в основному вказують на емоційний стан, надають простір для роздумів адресата, а перервані – створюють певну інтригу.

У писемному лінгвістичному дискурсі С. Я. Єрмоленко та Ю. О. Карпенка спостерігаємо активне використання окличних висловлень, рідше ними послуговуються О. І. Бондар і П. Ю. Гриценко. Реченнєві структури, у кінці або в середині яких наявні три крапки, поширені меншою мірою. Найчастіше до них вдається Ю. О. Карпенко.

Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі комунікативних тактик, реалізованих за допомогою емоційно-експресивних висловлень.

References

Gribova, Polina. "K voprosu o spetsifike vosklitsatel'nykh predlozheniy v angliyskoy dialogicheskoy rechi (The specificity of exclamatory sentences in English dialogic speech)".

Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta (Scientific Bulletin of the Chelyabinsk State University) 17 / 44 (2010): 5–8.

Isaeva, Anastasiya. Kommunikativno-pragmaticheskie osobennosti gazetnogo zagolovka (na materiale angloyazychnykh internet-izdaniy) (Communicative pragmatic features of a newspaper headline (based on the material of English language Internet publications)) Diss. Moscow State U, 2017.

Karans'ka, Mariya. Syntaksys suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy (The syntax of modern Ukrainian language). Kyiv: NMK, 1992.

Karpenko, Yuriy. “Futurolohichna onomastyka (osobovi imena) (Futurologic onomastics (personal names))”. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu (Scientific Bulletin of the Odessa National University)* T. 12 / 3 (2007): 5–10.

Koval's'ka, Nataliya. “Oklychni rechennya yak vyshchyy proyav emotsiynoyi ekspresiyi v ukrayins'komu ekonomichnomu dyskursi (Exclamatory sentences as the highest manifestation of emotional expression in Ukrainian economic discourse)”. *Filolohichni studiyi. Naukovyy visnyk Kryvoriz'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Philological studies. Scientific Bulletin of the Kryvyi Rih State University)* 13 (2015): 280–286.

Navchuk, Halyna. “Typy oklychnykh rechen' za vykonuvanoyu funktsiyeyu (Types of exclamatory sentences by function)”. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu (Scientific Bulletin of the Chirnivtsi National University)* 721 (2014): 36–40.

Shynkaruk, Vasyl'. “Osoblyvosti rechennyevykh struktur z emotsiyno-otsinnym znachennyam (Features of sentence structure with emotional-evaluative semantics)”. *Studia Linguistica (Studia Linguistica)* 5 / 2 (2011): 29–37.

Tryshkina-Audia, Tetyana. “Struktura, semantyka i prahmatyka oklychnykh rechen' u suchasniy ukrayins'kiy movi (Structure, semantics and pragmatics of exclamatory sentences in modern Ukrainian language)”. Diss. Kyiv National U, 2001. Abstract.

Zahnitko, Anatoliy. *Ukrayins'kyy syntaksys: teoretyko-prykladnyy aspekt (Ukrainian syntax: theoretical and applied aspect)*. Donets'k: DonNU, 2009.

Abstract

Alla Romanchenko

SYNTACTIC REPRESENTATION OF THE LANGUAGE PERSONALITY OF A LINGUIST

Background. The motivational-pragmatic level in the structure of a language personality is realized through the use of various means of stylistic syntax. These include emotionally-evaluative expressions: exclamatory and intonationally incomplete sentences.

Purpose. The aim of the scientific research is to represent the language personality of a linguist through the analysis of the functioning of syntactic units under consideration and to show their pragmatic potential in linguistic discourse.

Methods. The following general and special research methods have been used: descriptive method has been used in the process of scientific qualification of the recorded syntaxemes; the

method of contextual interpretation has been applied to reconstruct the semantic of syntactic means; linguostylistic analysis has been conducted to describe the features of linguistic discourse.

Results. Among the recorded exclamatory expressions, we distinguish precisely exclamative and bifunctional sentences. Each type of sentence represents the authors intentions: expresses the positive or negative emotional attitude of the scientist towards certain facts, emotionally charged advice and wish. Such sentences stimulate a reader's attention and make a statement or a question more categorical.

Intonationally incomplete sentences are a non-typical syntactic structure. Such sentences act as a means of the author's emotionality and means of aposiopesis.

Discussion. Exclamatory constructions are used in order to provide additional emotional argumentation of the scientist's views, beliefs and views of the addressee, and achieve the pragmatic effect. With their help, a linguist expresses his/her attitude to reality. Intonationally incomplete sentences in a linguist's discourse indicate his/her emotional state and provide space to think for the addressee. The use of a certain type of emotionally expressive sentences depends on the strategy of the addresser.

The prospect for further research is to analyze communicative tactics which are realized through emotional expressive sentences.

Keywords: exclamatory sentence, incomplete sentence, expressiveness, emotions, linguistic discourse, language personality, linguist.

УДК 811.161.2'366.56'367

Наталія Ясакова

МИ ЗАМІСТЬ Я: СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА

У статті проаналізовано семантико-прагматичні варіанти значення першої особи, що виникають унаслідок взаємодії категорій персональності та числа. Виокремлено ми авторське, царське, скромне, родинне, батьківське (опікунське), корпоративне, ми соціальної вагомості, ідеологічне, універсальне (філософське), ми привілейованої групи.

Ключові слова: категорія персональності, семантика, прагматика, семантико-прагматичний варіант, перша особа, мовець.

Мовознавці здавна відзначали функціонування в мовленні особливих варіантів значень першої особи, зокрема, називаючи *ми* авторське, *ми* царське тощо [Benvenist : 268–269; Німік : 115–116; Сульма : 21]. Однак найчастіше зусилля науковців були спрямовані не на типологію та інтерпретацію різних видів указувань мовця на самого себе, а на розв'язання інших завдань: систематизацію морфологічних форм, дослідження категорії числа, стилістичних функцій експлікаторів персональних значень у тексті тощо. Зокрема, у працях із морфології авторів передусім цікавило розмежування первинних і вторинних функцій займенникових іменників та дієслівних форм.